

är också av stort komparativt intresse. Teknologer kan se människor som ologiska och obestämbara medan maskiner arbetar efter en logisk programmering och är precisa. Och en nanoforskare kan omöjligt klara sig utan maskiner, helt enkelt därför att maskinerna är förbindelselänkar mellan dem och en värld bortom direkta sinneserfarenheter. Hur man än ser det som humanist

eller samhällsvetare, så är det klart att när nanoforskare beskriver sig i stånd att kontrollera sig själva och bete sig objektivt och maskinlikt så avser de härmed inget de upplever som negativt, utan förutsättningen för en från kultur i alla avseenden fri vetenskap och gemenskap.

*Thomas Malm, Lund*

# RECENSIONER

Karl-Olov Arnstberg: *Svenska tabun*. Carlsson Bokförlag, Stockholm 2007. 379 s. ISBN 978-91-7331-046-8.

Som så ofta när etnologen Karl-Olov Arnstberg tar till orda, översköls man i hans nya bok av en frustande energi, en vidsträckt beläsenhet och en skur av inspirerande och träffsäkra formuleringar. Den här gången är det alltså svenska tabun som är det virke som slöjdats till i den arnstbergiska verkstaden. Man kanske kan få säga att det skett på ett ganska ohyvlat sätt; här handlar det inte om att tålmodigt fila fram de finare innebörderna i begreppet tabu. Tvärtom; utan omsvep förklarar Arnstberg att ”för min egen del, när jag skriver om svenska tabun, är denna definitionsfråga inte avgörande”.

Det innebär väl inte att den läsare, som undrar om den – definitionsfrågan alltså – trots allt inte är det – avgörande alltså – lämnas helt ensam. Med hjälp av klassisk antropologi – ett av många områden som Arnstberg rör sig otvunget inom – görs vissa bestämningar. I det antropologiska materialet är ordet tabu reserverat för det som är både förbjudet och heligt och därför svår- för att inte säga otillgängligt för handling, ord och tanke. Sedan finns det ju andra fenomen och företeelser som har svårt att vinna allmänt gillande och acceptans – att svära i kyrkan, börja dagen med en nubbe, att som man vandra gatan fram iförd kvinnokläder (en akt som jag ibland får anledning att begrunda då vår lokale transvestit passerar fönstret till mitt arbetsrum), för att ta några av bokens exempel – men som av definitionsmässiga skäl inte kan räknas som tabun: heliga är de ju inte och knappast heller förbjudna. Men svårhanterliga och kanske anstötliga och därmed, för ett modernt medvetande, dubbelt svårhanterliga. Arnstberg berör skillnaden mellan sådant det bara rynkas på ögonbryn och näsa åt och regelrätta tabun, men man kan knappast säga att han går till botten med saken.

Lite otillfredsställande är nog ändå detta, för det försvagar det som är den stora poängen med boken. Den framträder tydligast vid en samtidshistorisk tillbakablick på etnologiframvägningen. Det fanns en tid – sent

70-tal, tidigt 80-tal – när etnologin på ett vitaliserande sätt hämtade inspiration och teoretiska angreppssätt från antropologin. Den senare uppehöll sig då företrädesvis i vad som ibland kallas traditionella samhällen och kulturer. När etnologer flyttade över lärdomarna därifrån till ett moderniserat Sverige, där heligheter och i alla fall vissa typer av kulturella förbud är sällsynta, uppstod vissa luckor och obesvarade frågor. En sådan är just vilken tillämplighet ett begrepp som tabu har i en modern och traditionsavvisande kontext. Som jag minns det hade den tidens etnologer inte något bra och empiriskt prövat svar på frågan.

Nu genomför Arnstberg ett brett anlagt försök att diskutera tabun i det moderna. Det är en välgärning och det visar på den potential som perspektivet har. Det finns ämnen och företeelser som moderna människor av mystiska skäl, eller i alla fall skäl som inte direkt kan härledas till rationella bedömningar, undviker att beröra. Men samtidigt: är ett tabu, som varken pekar ut det förbjudna eller det heliga, verkligen ett tabu? Arnstberg cirklar runt frågan, men i slutändan får läsaren ändå grubbla vidare på egen hand. Och kanske är det, när allt kommer omkring, på sitt sätt bra.

Nej, begreppsligt finsnickeri är det inte fråga om den här gången. I stället fogar Arnstberg samman en scen stor nog att tillåta utrymmeskrävande rörelser mellan mycket av det som ordet tabu kan föra tankarna till. Stora och många ämnesområden resoneras igenom, dessa nämligen: rituell renhet, censur, barn och barnuppfostran, tabu och storstadsliv, andra kulturer, det sexuella (jag skriver nu alltså av bokens innehållsförteckning), mattabun, döden, jordens befolkning. Tabubegreppet tänjs ut så mycket det tål för att kunna omsluta allt detta.

Uppstår därvid sprickor och bristningar? Somliga skulle kanske tycka det. Men jag är inte riktigt säker på om de i så fall läst boken på det mest fruktbara sättet. Arnstberg är förvisso etnolog, men han är också annat. Inte sällan presenteras han som ”samhällsdebattör” och liknande. Jag kommer nog fram till att det framför allt är denne Arnstberg som här är i farten. Han vill lämna